Дернова І.А.

РЕАЛЬНИЙ ВАЛЮТНИЙ КУРС ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Постановка проблеми. Обмінний курс національної валюти впливає на всі сфери господарського життя країни: зовнішню торгівлю, рух капіталів, зовнішню заборгованість і, як результат, конкурентні позиції країни в цілому. За допомогою обмінних курсів валют пов'язуються вартісні показники національного та світового ринків. Зростання курсу національної валюти неодмінно викличе ріст цін на міжнародному ринку на продукцію, вироблену в країні, і навпаки. В той же час, динаміка валютного курсу не лише викликає зміну, а й відображає особливості цінової конкурентоспроможності нашої країни. Збільшення попиту на експортовані товари та зростання питомої ваги країни в загальному обсязі світового експорту підвищує попит на національну валюту і викликає зростання її обмінного курсу. Такі зміни обмінного курсу, в свою чергу, позначаються на обсягах та структурі експортно-імпортних операцій і, як наслідок, загальній конкурентоспроможності країни.

Конкурентоспроможність національних виробників відносно іноземних визначається динамікою реального обмінного курсу, особливо це стосується експортоорієнтованих країн (до яких належить і Україна). Багато країн, що мають високі показники інфляції та не можуть конкурувати на міжнародному ринку «за якістю», сприймають девальвацію, як єдиний шлях до покращення торгівельного балансу. Але зміна номінального обмінного курсу при незмінних темпах інфляції викликає зміну реального курсу, що не завжди позитивно відображається на обсягах експортно-імпортних операцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні проблеми курсоутворення, аналіз основних чинників реального валютного курсу гривні та оцінка його рівноважного значення висвітлені у наукових працях відомих українських вчених: Я. Белінської, О. Береславської, Т. Вахненко, А. Гальчинського, Е. Наймана, С. Корабліна, І. Крючкової, В. Лисицького та ін.

Невирішені частини проблеми. Разом з тим недостатньо уваги приділяється аналізу динаміки реального валютного курсу національної валюти як індикатора цінової конкурентоспроможності.

Метою дослідження є аналіз динаміки реального обмінного курсу гривні щодо долара США у взаємозв'язку з показниками торгівельного балансу країни.

Основні результати дослідження. Говорячи про конкурентоспроможність крани на світових ринках, слід розрізняти номінальний та реальний валютні курси. Номінальний валютний курс – це ціна одиниці національної валюти, виражена в одиницях іноземної валюти, що діє на даний момент на валютному ринку країни. Зміна номінального обмінного курсу не обов'язково пов'язана зі змінами конкурентних позицій. Для їх оцінки розраховують реальний валютний курс за формулою (1):

$$R = e \cdot \left(\frac{P_f}{P} \right), \qquad (1)$$

де R - реальний валютний курс;

e - обмінний (номінальний) курс внутрішньої валюти відносно іноземної (пряме котирування);

P_f - рівень зовнішніх цін;

P - рівень внутрішніх цін [2, с. 74].

Номінальний і реальний курси валют стосовно двох країн можуть набувати різновекторної динаміки. Номінальний курс може стабільно знижуватися, при цьому реальний – в окремі періоди зростати.

Виходячи зі співвідношення (1), реальний валютний курс залежить від трьох величин: номінального валютного курсу, рівня зовнішніх та внутрішніх цін.

Реальний валютний курс – важливий економічний індикатор міжнародної конкурентоспроможності економіки. Він значно впливає на розвиток зовнішньої торгівлі країни. Проведення ефективної валютної політики неможливе без комплексного аналізу поведінки саме реального обмінного курсу, його впливу на обсяги експортно-імпортних операцій.

Слід відмітити, що серед науковців не існує єдиної думки стосовно відповідності між реальним та рівноважним обмінним курсом гривні. Одні вважають, що поступова девальвація дозволить покращити сальдо торгівельного балансу країни. Інші відстоюють політику ревальвації гривні. На її користь свідчить той факт, що за результатами 2008 року відносно попереднього реальне здешевлення гривні щодо долара США становило 51%, при цьому дефіцит торговельного балансу зріс у 2 рази (на 109%).

В багатьох країнах з перехідною економікою спостерігаються тенденції до укріплення реального курсу національної валюти, що пояснюється процесом вирівнювання цінових пропорцій на міжнародному та внутрішньому ринках [1, с. 73].

В Україні понад 75% міжнародних платежів, зокрема, розрахунки за експортно-імпортними операціями здійснюються в доларах США. Досить часто дана валюта використовується і як засіб платежу та накопичення. Левову частку валютних резервів країни також складає долар США. Тому для проведення розрахунків та аналізу впливу реального валютного курсу гривні на конкурентоспроможність країни обрано валюту – долар США за період з 2000 по 2008 рр.

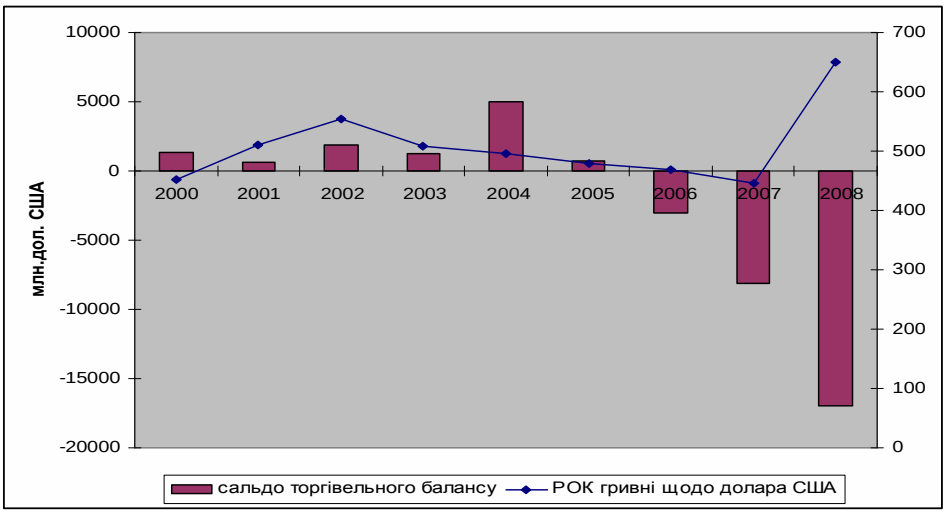

Рис. 1. Динаміка сальдо торговельного балансу та РОК гривні щодо долара США

З рис. 1. видно, що протягом 2000-2002 рр. спостерігалося реальне здешевлення гривні, що дало позитивний результат і дозволило втримувати позитивне сальдо торговельного балансу. Починаючи з 2002 р. реальний обмінний курс гривні щодо долара США починає зростати. Зростання відбувалося за рахунок високих темпів інфляції в країні без відповідного коригування номінального валютного курсу.

Скорочення від'ємного сальдо торговельного балансу в майбутньому можливе ймовірніше за рахунок зменшення обсягів імпорту, ніж за рахунок зростання обсягів експорту. За результатами січня-квітня 2009 р. до відповідного періоду 2008 р. експорт зменшився на 40,5%, імпорт – на 69,8%. За період з 2001 р. по 2008 р. співвідношення між обсягами експортно-імпортних операції змінилися відповідно з 51:49 на 44:56.

Процес ревальвації реального обмінного курсу в економіці, що розвивається, закономірний. Особливістю зростання реального курсу гривні є високий показник рівня інфляції в країні. За таких умов процес укріплення гривні не міг бути довготривалим.

Таблиця 1. Темпи приросту експорту, імпорту та індекс РОК гривні щодо долара США

Рік	Експорт, у % до попе-реднього періоду	Імпорт, у % до попе-реднього пері-оду	Індекс РОК гривні щодо долара США
2001	109,55	114,07	1,13
2002	110,74	104,99	1,09
2003	123,99	128,71	0,91
2004	142,61	131,26	0,98
2005	107,48	120,36	0,97
2006	113,21	121,96	0,98
2007	127,39	135,35	0,95
2008	105,78	117,39	1,46

Як свідчать дані табл..1, з поступовим реальним зміцненням гривні за період 2003-2007 років обсяг експортованої продукції зростав. Найвищі темпи приросту експорту зафіксовані у 2004 р. (42,61%) та 2007 р. (27,39%). З чого можна зробити висновок, що експортна продукція України може конкурувати на міжнародних ринках не лише за рахунок «ціни», але й за рахунок «якості». Слід відмітити, що обсяги імпортованої продукції зростали найвищими темпами також в 2004 та 2007 рр. і становили, відповідно, 31,26% та 35, 35%.

Висновки. Аналізуючи вище викладене, можна зробити такі висновки:

- період з 2000 р. по 2008 р. характеризується високою мінливістю реального обмінного курсу, що негативно позначається на динаміці сальдо торговельного балансу. Для досягнення позитивних результатів в сфері міжнародної торгівлі необхідна підтримка реального валютного курсу на стабільному рівні. Корегування його величини можливе через зміну номінального валютного курсу з врахуванням зміни внутрішніх цін.
- досягнення позитивного сальдо торговельного балансу за рахунок здешевлення національної валюти вичерпало свої можливості. Застосування такого методу регулювання на сучасному етапі є неприйнятним для України. Збереження слабкої гривні не стимулює проведення модернізації виробництва, дозволяючи експортерам витримувати конкуренцію лише за рахунок нижчих цін.
- для підтримки конкурентоспроможності вітчизняних товарів на міжнародних ринках достатньо втримувати темпи реального зростання курсу гривні у відповідності до темпів зростання продуктивності праці.

Джерела та література
1. Навой А. О расчете и использовании реального курса национальной валюты в рамках денежно-кредитной политики / Навой А. // Вопросы экономики. – 2006. – №2.. – С. 65-74.
2. Сытникова О.Ю. Система показателейстатистики валютных курсов / Сытникова О.Ю. // Вопросы статистики. – 2005. – №9. – С. 69-77.
3. Мельник Т. Вплив валютного курсу на зовнішньоторговельні операції / Мельник Т. // Вісник КНТЕУ. – 2006.- №2. – С. 48-57.
4. Вахненко Т.П. Оптимизация валютно-курсовой политики в Украине / Вахненко Т.П. // Экономика Украины. – 2005. – №1. – С. 28-35.
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua – Назва з титул. екрана.
6. Федеральная служба государственной статистики России [Електронный ресурс]. – Режим доступа: www.gks.ru – Назва з титул. екрана.
7. Організація економічного співробітництва та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.oecp.org – Назва з титул. екрана.

Предыбайло С.Д.

ДИНАМИКА СМЕРТНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ СЛАВЯНСКИХ ГОСУДАРСТВ ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ

Целью исследований явилось сопоставление развития одного из основных демографических процессов – смертности, – протекающего в двух сообществах славянских государств: Чехия, Словакия и Польша (сообщество А) и Беларусь, Россия и Украина (сообщество Б). Как известно, эти сообщества после распада блока социалистических государств выбрали для себя различные направления интеграционного развития и развития в целом экономических систем.

Численные значения демографических показателей для стран приводятся в таблице 1, где по каждому из показателей указываются две цифры. Первая цифра (в таблице указана в столбце а) указывает абсолютное значение данного показателя в 2003 г., вторая (в таблице - столбец б) – представляет собой изменение показателя в 2003 г. по отношению к базовому 1989 г. Фактически вторая цифра в обобщенном виде характеризует динамику показателя на участке времени 1989-2003 гг. Если изменение показателя (выражается в процентах) указано со знаком плюс, значит на столько процентов он увеличился по сравнению с 1989 г. Знак минус выражает, соответственно, его убыль. Данные, относящиеся к тому или иному показателю, обозначаются в таблицах римскими цифрами I, II, III, IV и т.д., расшифровка обозначений приводится в сносках к таблицам.

Показатели, характеризующие формирование семьи, ее распад и связанные с ними рождаемость населения, в указанных сообществах изменяются схоже. Поэтому мы обратимся к анализу динамики смертности (таблица 1).

В 1989 г. во всех исследуемых странах значения общего коэффициента смертности были близки друг к другу и находились в пределах от 10,2 ‰ (Словакия) до 12,3‰ (Чехия). К 2003 г. эти коэффициенты изменились противоположным образом: в странах сообщества А они уменьшились, а в странах сообщества Б, наоборот, увеличились. Для всех стран сообществ максимальный прирост показателя смертности к 2003 г. произошел в России (+53,3%), наибольший спад – в Чехии (-11,4%).

Обозначение показателя, величина / Сообщество Стран, страна	I		II		III		IV		V		VI	
	а	Б	а	б	а	б	а	Б	а	б	а	б
Сообщество А												
Чехия	10,9	-11,4	15,1	-38,6	46,9	-18,7	43,3	-13,5	78,5	+4,1	72,0	+5,7
Словакия	9,7	-4,9	18,4	-27,3	47,7	-9,2	45,4	-22,0	77,6	+3,2	69,8	+4,5
Польша	9,6	-5,0	18,0	-39,2	43,6	-14,0	46,0	-32,9	78,9	+4,5	70,5	+5,7
Сообщество Б												
Беларусь	14,5	+42,2	25,0	-41,6	56,6	+25,8	72,5	-6,1	74,7	-2,2	62,7	-6,1
Россия	16,4	+53,3	43,4	-14,6	59,7	+25,6	121,1	+9,9	72,0	-3,4	58,8	-8,4
Украина	16,1	+37,6	33,1	-25,5	56,7	+18,6	80,7	-9,6	74,1	-1,2	62,6	-5,2

I – общий коэффициент смертности населения (число случаев смерти на 1000 человек)

II – коэффициент смертности детей в возрасте 5-14 лет (число случаев на 100000 человек соответствующей группы населения)

III – коэффициент смертности среди населения в возрасте старше 60 лет (число случаев на 1000 человек соответствующей группы населения)